

M.J. Paul, 'Preekschets Zacharia 12:10-14' in

J. van der Graaf, J. Maasland en W. Verboom (red.), *Het Woord der prediking. Handreiking voor predikanten*. Kampen: Kok 1993, pagina's 81-86.

TEKSTKEUS

De keuze van de tekst is ingegeven door de vraag naar de werking van de Heilige Geest in het Oude Testament. Hierover kan na Pinksteren gepreekt worden. Ook gaat het hier over het Borgwerk van Christus. Tevens bevat dit gedeelte een rijke belofte voor Israël, zodat dit tekstgedeelte op een 'Israëlzondag' gekozen kan worden. In het Nieuwe Testament verwijzen Johannes 19:37 en Openbaring 1:7 naar deze tekst.

EXEGESE

1. Opbouw van het boek

a. In 538 vaardigde Cyrus (Kores) een edict uit, waardoor de Joden uit de ballingschap mochten terugkeren naar hun land en de tempel konden herbouwen (Ezra 1-3). Na tegenwerking wordt de herbouw gestopt. In 520, het tweede jaar van Darius I, wordt de bouw hervat op aansporing van de profeten Haggai en Zacharia. Zacharia is de zoon van Berechja, de zoon van Iddo de priester (Ezra 5:1; 6:14 en Nehemia 12:16).

b. Het boek bevat twee hoofdgedeelten: hfdst. 1-8 ('nachtgezichten') en 9-14 (de messiaanse tijd). Sommige exegeten vatten hfdst. 7 op als een tussengedeelte en hfdst. 8 als een inleiding op het slotdeel. Naast de verschillen tussen de gedeelten onderling is er een grote mate van overeenkomst in thematiek, zodat een verschillend auteurschap onwaarschijnlijk is: de noodzaak van berouw en reiniging, de terugkeer van het volk naar Kanaän, de verheffing van Jeruzalem en de onderwerping en bekering van de vijanden van Israël (Vgl. R.K. Harrison, *Introduction to the OT*).

c. Het lijkt waarschijnlijk dat de profetieën van 9-14 gegeven zijn ná het gereedkomen van de tempel, dus na het voorjaar van 515 (9:8; 11:13; 14:20 en Ezra 6:15).

d. In Zach. 11 wordt straf uitgesproken over de verkeerde leiders van het volk. Hfdst. 12 bestaat uit twee eenheden: vs. 1-9 en 10-14 (of: 1-8 en 9-14). Zach. 13:1 is een direct vervolg en moet ook bij de uitleg betrokken worden.

2. Zacharia 12:1-9

a. Vs. 1. De woorden van Zacharia zijn van de HEERE, de God Die hemel en aarde gemaakt heeft. Hij overziet en regeert de geschiedenis. Hij geeft aan Zijn knechten inzicht in toekomstige gebeurtenissen (Amos 3:7).

b. Volgens vs. 2 zal God Jeruzalem stellen tot een drinkschaal der zwijmeling voor alle volken rondom. De volken zullen die schaal met bedwelmende drank opdrinken en in zwijm vallen. Ze zullen niet meer beseffen wat ze doen. Uit plaatsen als Jesaja 51:17 en Jeremia 25:15-16 blijkt dat dit een strafgericht is. Wee de volken die zich aan Jeruzalem zullen vergrijpen!

c. Deze zaken worden in vs. 3 nog met een ander beeld geïllustreerd. Volgens de kerkvader Hiëronymus wordt Jeruzalem hier vergeleken met een hefsteen, die jonge mannen zo hoog mogelijk trachtten op te tillen, maar die hen kon bezeren, als hij te zwaar bleek. Maar het lijkt mij beter te denken aan een zware steen die uit de weg geruimd moet worden. Terwijl men aan alle kanten duwt

en trekt, verwondt men zich, want de steen heeft scherpe kanten. Zo zullen de volken zichzelf verwonden als zij Jeruzalem proberen te verwijderen. Als zij zich opmaken haar te overheersen, zullen zij door bijzonder ingrijpen Gods overweldigd worden, zodat er paniek uitbreekt. De paarden en ruiters zullen met verbijstering geslagen worden (vs. 4). Zo wordt het strafgericht over de volken voltrokken.

d. In de moeilijke omstandigheden gaan de leidslieden roepen tot God. Hij zorgt ervoor dat veel vijanden vernietigd worden, maar 'Jeruzalem zal nog blijven in haar plaats te Jeruzalem' (vs. 6). Op het geroep van Zijn volk geeft God, als zoveel keren eerder, uitkomst.

3. Zacharia 12:10-13:1

a. 'Doch over het huis van David, en over de inwoners van Jeruzalem, zal Ik uitstorten de Geest der genade en der gebeden'. God schenkt méér dan bevrijding van de vijanden, nl. de uitstorting van Zijn Geest. De belofte van de Geest wordt ook genoemd in Jesaja 44:3, Ezechiël 36:27, 39:29 en Joël 2:28v. Hebr. *chen*: genade (of het effect daarvan: welgevalligheid, medelijden, erbarmen e.d.). Het Hebr. *tachanunim* betekent letterlijk: smeken (om genade), vgl. Psalm 130:2. De uitwerking van de uitstorting is niet allereerst blijdschap, maar gebed om genade (vgl. Romeinen 8:26).

b. 'En zij zullen Mij aanschouwen, Die zij doorstoken hebben'. A.S. van der Woude vertaalt: 'de blik op Mij (=YHWH) richten om degene die men doorstoken heeft'. Wanneer God Zijn Geest uitstort, worden blinde ogen geopend (Jesaja 35:5), zodat de Israëlieten gaan beseffen dat ze God (of Zijn representant) verworpen hebben. Ze verwierpen de Herder (Zacharia 11) en hebben Hem doorstoken (13:7). Aanschouwen (Hebr. *nabat*): vgl. Numeri 21:9 (met hoop en verwachting) en Psalm 24:6.

c. 'En zij zullen over Hem rouwklagen, als met de rouwklacht over een enige zoon; en zij zullen over Hem bitter kermen, gelijk men kermt over een eerstgeborene'. Enige zoon: Jeremia 6:26 en Johannes 3:16. Eerstgeborene: Micha 6:7 en Kolossenzen 1:15. Vgl. het offer van Izak, de enige zoon, door Abraham in Genesis 22.

d. Vervolgens spreekt de profeet Zacharia over een Doorstokene/Doorboorde, over wie rouw bedreven wordt. Wie Hij is wordt niet gezegd, maar het is onwaarschijnlijk dat een gestalte uit het verleden van Israël of een tijdgenoot van de profeet bedoeld wordt, omdat over de Doorboorde gesproken wordt in een eschatologische context. We moeten hier denken aan de Messias, de lijdende Knecht des Heeren, de man van smarten die miskend en gedood werd (Jesaja 53).

e. De volgende verzen geven een beschrijving van de rouwplechtigheden. De rouw in Jeruzalem zal zo groot zijn als de rouwklacht van Hadadrimmon in het dal van Megiddo. Sommige verklaarders denken aan een zeer grote, heidense rouwrit (Hadadrimmon, de Kanaänitische god van vegetatie en vruchtbaarheid), maar het is beter te denken aan de rouwklacht die er bij het volk was na de dood van koning Josia in de strijd tegen farao Necho (vgl. 2 Kronieken 35:25). Men beseft, dat de lijdende Knecht des Heeren, versmaad, veracht en bespot, de Messias is.

f. Allen in het land zullen aan de rouwklacht deelnemen. Als deelnemers worden de geslachten van David (koninklijk) en Levi (priesterlijk) met name vermeld, voorts bij wijze van illustratie één van de onderdelen van beide geslachten (waarbij alle overige te denken zijn). Nathan: de zoon van David (2 Samuël 5:14, Lukas 3:31); niet de profeet. Simeï: kleinzoon van Levi (Numeri 3:17-21, 1 Kronieken

6:17); niet de spotter van 2 Samuël 16:5!. Vs. 14: 'Al de overige geslachten, familie voor familie apart, en de vrouwen apart'. De nationale rouw geschiedt niet slechts collectief, doch individueel. De officiële joodse rouwgebruiken zijn intensief en duren meer dan een jaar.

g. In 13:1 komt de afwassing van zonde en schuld aan de orde, (vgl. Ezechiël 36:25-27). De bron moet in verband gebracht worden met de tempelbeek van 14:8 en Ezechiël 47:1vv.

THEOLOGISCHE NOTITIES

1. Van joods standpunt uit is het onbegrijpelijk hoe God 'doorstoken' kan worden. Daarom vatten sommige uitleggers deze woorden op als een heenwijzing naar de rouw van Israël om zijn zonen die in de laatste oorlog om Jeruzalem door de heidenen gedood zijn (Troki). Bij deze uitleg wordt vs. 10 iets veranderd. De meeste uitleggers handhaven echter de MT met tweemaal hetzelfde subject: het volk dat Hem doorstoken heeft, zal Hem ook zien. In de joodse traditie komt al vroeg de gedachte voor, dat God twee Messiasen zenden zal: een Messias de zoon van Jozef, die zal lijden en sterven, en een Messias de zoon van David die zal regeren. Vgl. Talmoed, Sukkah 52a. Men kiest voor twee personen i.p.v. één Messias die eerst in nederigheid en daarna in glorie verschijnt.

2. Rabbijn Moses Alsheik/Alschech (1508-1600): "'Zij zullen Mij aanschouwen", omdat zij in diep berouw hun ogen tot Mij zullen opheffen, wanneer zij Hem zien, Die ze hebben doorstoken, de Messias, de zoon van Jozef; want onze rabbijnen, wier nagedachtenis wij eren, hebben gezegd dat Hij alle schuld van Israël op Zich zal nemen, en dan in de oorlog [met Gog en Magog] zal worden gedood om op zo'n manier verzoening teweeg te brengen dat het zal worden gerekend alsof Israël Hem had doorstoken, want om hun zonde is Hij gestorven; en daarom, opdat het hun mag worden toegerekend als een volkomen verzoening, zullen zij berouw hebben en zien naar de Gezegende, zeggende dat er buiten Hem niemand is om hen te vergeven, die rouwklagen wegens Hem, Die stierf voor hun zonden: dit is de betekenis van: "Zij zullen Mij aanschouwen".' Vgl. Talmoed Sukkah 52a, D. Baron, *Commentary on Zechariah* (1918, Grand Rapids 1988) en F. Laubach, *Der Prophet Sacharja* (Wuppertaler Studienbibel 1984). Voor een soortgelijke controverse in de uitleg van Jesaja 53 raadplege men mijn bijdragen in A.G. Knevel e.a., *Verkenningen in Jesaja* (Kampen 1991).

VERVULLING

1. vss. 1-9

a. Deze verzen zijn niet vervuld in de tijd van de profeet.

b. Veel profetieën die betrekking hebben op Israël, Juda, Jeruzalem e.d. vinden een bepaalde vervulling in de nieuwtestamentische gemeente. De kanttekeningen van de Statenvertaling wijzen deze weg, met een beroep op Galaten 4 en Hebrëeën 12. De betekenis wordt dan, dat tal van vijanden, uit allerlei volken, de kerk zullen bestrijden en vervolgen, maar daarmee niets winnen.

c. Hiernaast moeten wij ook proberen de woorden zo letterlijk mogelijk te nemen. Vanwege de eschatologische context zal een groot deel nog vervuld moeten worden. In 12:2 is sprake van 'alle volken der aarde'. Tot 50 jaar terug was Jeruzalem een onbetekenend stadje. Sinds 1948 is aanval na aanval op deze stad uitgevoerd. In 1991 heeft voor het eerst in de geschiedenis een internationale troepenmacht, gerecrueteerd uit enige tientallen landen, orde op zaken gesteld in het Midden-Oosten. Voor het eerst zien we de wereldwijde belangstelling voor deze oude stad. De gebeurtenissen in onze tijd maken duidelijk dat een letterlijke vervulling in de (nabije?) toekomst beslist niet tot de onmogelijkheden behoort.

2. vss. 10-14

a. Zacharia heeft geprofeteerd over zaken die ver in de toekomst liggen en niet in zijn tijd vervuld zijn.

b. Dan mogen we vervolgens de tijd van het Nieuwe Testament nagaan. Allereerst kan geweest worden op Johannes 19, het hoofdstuk waarin de kruisiging van de Heere Jezus beschreven staat. Er komt een krijgsknecht die met een speer Zijn zijde doorsteekt. Daarbij voert Johannes aan: 'En wederom zegt een andere Schrift: Zij zullen zien, in Welken zij gestoken hebben' (vs. 37). Deze tekst bevestigt, dat met de Doorstokene de Heere Jezus bedoeld wordt. Een gedeeltelijke vervulling vindt reeds plaats tijdens de kruisiging. Enige Joden kunnen zien, dat Jezus doorstoken wordt. Toch beseffen we, dat hiermee niet heel Zacharia 12:10 vervuld is. Vervolgens zou geweest kunnen worden op Lukus 23:48, waar staat dat de scharen ontzet waren over de dood van Jezus en dit uitten door te slaan op hun borst. Dit zou als rouwklacht opgevat kunnen worden. Maar in Zacharia 12 staat nog meer, zodat hier is slechts sprake van een eerste, gedeeltelijke vervulling.

c. Vervolgens is Openbaring 1:7 van belang, waar Johannes schrijft: 'Ziet, Hij komt met de wolken en alle oog zal Hem zien, ook degenen die Hem doorstoken hebben; en alle geslachten der aarde zullen over Hem rouw bedrijven'. Ook hier blijkt Christus de Doorstokene te zijn. Wie deze tekst uitsluitend betreft op de wederkomst ten oordeel, moet hem zo opvatten, dat hier sprake is van wanhoop en vertwijfeling bij mensen die - te laat! - inzien dat ze zich altijd tegen Christus verzet hebben. Maar in Zacharia 12 is sprake van uitvoerige en langdurige rouwgebruiken, uitlopend op de heerlijke belofte van vergeving in 13:1. Daarom moet er gedacht worden aan een vervulling vóór de wederkomst ten oordeel.

d. We kunnen ook denken aan het Pinksterfeest. Toen is de Heilige Geest uitgestort. Vele duizenden werden verslagen in het hart en zeiden tot Petrus en de andere apostelen: 'Wat moeten wij doen, mannen broeders?' Ze hebben beseft hoe erg ze gezondigd hadden door de Messias te verwerpen (Handelingen 2:23,37). Maar door Gods genade ontvingen zij vergeving. Hier mogen we opnieuw een gedeeltelijke vervulling van de profetie opmerken.

e. Daarnaast is er een vervulling in de christelijke gemeente. De Heilige Geest woont en werkt in de Gemeente. Steeds als de Heere iemand tot bekering brengt, komt er verootmoediging en belijdenis van schuld. We gaan beseffen dat onze zonden Christus aan het kruis genageld hebben. Maar de Heilige Geest geeft ook oog voor vergeving en al de weldaden van Christus. Hij laat ons zien de Heilsfontein tegen de zonde en tegen de onreinheid.

f. We mogen de lijn nog verder doortrekken. De Heilige Geest werkt niet slechts in enkelingen, niet slechts incidenteel, maar er zijn ook perioden bekend van opwekking, tijden waarin een rijke uitstorting van Gods Geest ervaren wordt. Vgl. I.H. Murray, *The Puritan Hope* (Edinburgh 1971), W. van Vlastuin, *Opwekking* (Utrecht 1989) en W. Reid, *Stromen op het droge* (vert. Leiden 1992).

g. In verbinding met de vervulling van de eerste verzen van dit hoofdstuk is er verwachting voor de toekomst van het joodse volk. In de benauwdheid der tijden zal het joodse volk de Heere aanroepen. Dan zal Hij met Zijn Geest onder hen werken. Geen vreugde zal er zijn vanwege de overwinning op de vijanden, maar droefheid. Dat zal gebeuren wanneer God de verblinding van het joodse volk wegneemt (2 Korinthe 3) en men gaat zien wie de Heere Jezus is. De apostel Paulus ziet ernaar uit, dat de Verlosser uit Sion zal komen en de goddeloosheden van Jakob zal afwenden (Rom. 11:26). Dan

zal het joodse volk tot aanvaarding komen van Hem Die door hen verworpen is. Die verwerping heeft ertoe geleid, dat de zaligheid onder de volkeren verkondigd wordt. Maar eenmaal keert de Heere weer naar Zijn oude verbondsvolk. We zien daarnaar uit en bewonderen Gods wegen: 'O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods. Hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen!' (Romeinen 11:33).

AANWIJZINGEN VOOR DE PREDIKING

1. Aan de hand van bovenstaande vervullingen kan een keuze gemaakt worden voor het hoofddaccent in de prediking. Persoonlijk geef ik de voorkeur aan één belangrijk thema (bijv. het werk van de Heilige Geest) met een aanstippen van de andere facetten van de tekst, zodat de veelkleurige rijkdom naar voren komt, maar de gemeente toch niet te veel informatie te verwerken krijgt.

2. Enkele opmerkingen en citaten:

a. Het leven van Saulus van Tarsus is in veel opzichten een voorafschaduw van de geschiedenis van zijn volk in relatie tot Christus (miskenning, vervolging, bekering, dienst).

b. Ook de geschiedenis van Jozef kan gebruikt worden om de tekst te verduidelijken: de broers bemerken plotseling dat de Egyptische vorst hun broer is. Zij smeken om vergeving. Zij hebben ten kwade gedacht, maar God heeft ten goede gekeerd (Genesis 50:15-21).

c. Th. Boston: 'Verlangt u naar een opwekking in de kerk die nu als een vallei vol doodsbeenderen is (Ezechiël 37)? Bidt dan om de bekering van de Joden. 'Want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming wezen, anders dan het leven uit de doden?' (Romeinen 11:15). Dat zal een tijd van leven zijn; een tijd van milde uitstorting van de Geest, wat de reformatie tot een hoogtepunt zal brengen, hogere dan het ooit geweest is.' (Ned. vert. preek uit 1716 over Zacharia 12:12; Elspeet 1992).

d. De Heilige Geest is Trooster. Waarom is de uitwerking dan droefheid? Een arts kan iets bitters geven als geneesmiddel. Een christen heeft alle reden zich te verheugen in God, maar er is altijd reden tot droefheid over de zonde. Vgl. W. Floor, *Al de eenvoudige oefeningen*, deel VII, preek 13.

e. De Geest dringt tot gebed - in verootmoediging en met verwachting. Gebed kan beschouwd worden als vrucht en als kenmerk van genade.

f. De vijanden van de kerk zullen grote schade en schande over zichzelf brengen. Dit mag tot troost zijn in een tijd waarin de kerk - tenminste in ons land - een steeds minder grote plaats inneemt. Dit mag tot bemoediging zijn als wij met Asaf letten op de voorspoed der goddelozen (Psalm 73). Het mag ook tot troost zijn in persoonlijke omstandigheden, dat God regeert. De vijanden van Gods kerk mogen machtig zijn, en het kan wel eens lijken dat ze geen schade lijden bij het vervolgen van de Gemeente, maar vroeg of laat zal de afrekening komen.

g. Wie oog krijgt voor het werk van Gods Geest wordt verlost van onheilig activisme en gaat steeds meer verwachten van de doorwerking van Gods Geest. Heeft Zacharia het niet reeds eerder gezegd: 'Niet door kracht noch door geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden'? (4:6).

LITURGISCHE SUGGESTIES

Schriftlezingen: Deuteronomium 30:1-10; Jesaja 53; Zacharia 12:1-14; Johannes 19:31-37; Openbaring 1:1-8.

Liederen (Psalmberijming 1773): Psalm 48:4,5,6; 87:1,4; 102:7,8,9; 119:3,9; 122; 130:4; Lofzang van Simeon: 2.